

Verzorgenden zijn onmisbaar, ook in de toekomst!

Inleiding

De laatste maanden staat de ouderenzorg weer in het centrum van de belangstelling. De media vragen veel aandacht hiervoor. In 'de Volkskrant' kon men onlangs een rangorde van verpleeghuizen aantreffen (op basis van kwaliteitsrapporten kwam men tot een rangorde van goede naar minder goede verpleeghuizen). Deze krant kent ook een kwaliteitsproject. Zij besteden vrij veel aandacht aan de kwaliteit of de diskwaliteit van de zorg aan ouderen. Daarnaast besteedt ook de televisie regelmatig aandacht aan aspecten van de ouderenzorg.

Niet alleen in de media wordt aandacht aan de zorg besteed. Ook in de literatuur tref je regelmatig nieuwe titels aan die met het verzorgen van ouderen te maken hebben. Zo verschenen er de laatste tijd enige romans die het verzorgen van ouderen tot onderwerp hebben, zoals bijvoorbeeld het boek van Stella Braam. Het thema van de boekenweek in maart 2008 heeft ook de nodige aandacht gegeven.

Kortom ouderenzorg is een hot item, of moet je in moderne termen zelfs spreken van een sexy onderwerp: vele zeggen er wat over; soms in positieve zin, maar vaak in negatieve zin. Verzorgen van ouderen gaat over ouderen, maar het gaat natuurlijk ook over degenen die de ouderen verzorgen. Dit zijn vooral verzorgenden (en daarnaast ook helpenden).

Verzorgenden verzorgen de ouderen in verpleeg- en verzorgingshuizen en natuurlijk ook in de thuiszorg. Er zijn vele verzorgenden werkzaam in de zorg. Wanneer je naar de toekomst kijkt, dan merk je dat er binnenkort een tekort aan verzorgenden zal ontstaan. Een paar weken geleden stond in de Spits het bericht dat er in 2015 maar liefst 11.000 verzorgenden te kort zijn. Ook de nodige regionale personeelsplanningen wijzen op het tekort aan verzorgenden in de toekomst.

De auteurs van dit artikel, twee heren die wellicht over een aantal jaren gebruik zullen 'moeten' maken van voorzieningen in de ouderenzorg hebben zich de vraag gesteld: Wie zorgt er straks voor mij?

Het antwoord is simpel: verzorgenden natuurlijk.....

Maar wanneer je naar de berichten in de media kijkt, dan weet je dat er een tekort ontstaat. En dat is geen loos alarm. Dit idee wordt gesteund door regionale personeelsplanningen die momenteel uitgevoerd worden.

Dus de huidige baby-boomers kunnen met een realistisch probleem worden geconfronteerd: wie zorgt er straks voor mij?

Er is dus een probleem

11.000 verzorgenden tekort in 2015. Het jaar waarin de auteurs respectievelijk 66 en 69 jaar zijn. Natuurlijk zijn we dan nog vitaal. Natuurlijk hopen we nog ouder te worden. Maar hoe zal het zijn wanneer we respectievelijk 76 en 79 jaar zijn. De kans is aanwezig dat we dan minstens thuishulp zullen moeten invoeren en misschien zelfs wel in een zorginstelling wonen en leven. En wie zorgt er dan voor ons?

Wanneer we nu weten dat er zoveel verzorgenden tekort zullen zijn, dan moeten we natuurlijk meer verzorgenden gaan opleiden, zodat er geen tekort ontstaat. De meest simpele oplossing is dus: vanaf nu gaan we de opleidingscapaciteit uitbreiden. Dit is gemakkelijk gezegd, want landelijk gezien neemt het aantal jongeren af. Er komen minder jongeren en alle bedrijfssectoren moeten toch voldoende medewerkers krijgen. En er

zijn vele beroepen die aantrekkelijker zijn voor jongeren dan het beroep van verzorgenden. Er zal dus een inspanning moeten worden verricht om meer jongeren in de zorg te krijgen.

Werken in de ouderenzorg kampt met een imagoprobleem. Werken in de zorg wordt als zwaar, als vies werk bestempeld, weinig uitdagend, geen carrièremogelijkheden. Kortom je bent een loser wanneer je in de zorg werkt.

De verzorgenden weten wel beter. Het is fijn werk, je betekent wat voor mensen, je werkt vanuit je hart!

In de komende tijd moeten we er dus voor gaan zorgen, dat het negatieve imago dat heerst over de ouderenzorg omgezet wordt in een positief imago, zodat meer jongeren gaan kiezen voor een baan in de (ouderen) zorg. Je moet je daarbij niet alleen richten op de jongeren die nu hun beroepskeuze maken (dus jongeren vanaf 14 jaar). Nee, je moet al vroeger beginnen. Eigenlijk moet ja al beginnen met de kleinkinderen, ook de heel jonge kleinkinderen, van de bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen. Soms horen we al, dat je op zijn laatst in groep 8 van de basisschool al zou moeten 'werven'. Met andere woorden je zult in het basisonderwijs al met voorlichtingsactiviteiten moeten beginnen. In het basisonderwijs zou dat kunnen gebeuren door middel van enige lessen over het wonen in verpleeg- en verzorgingshuizen gecombineerd met het bezoeken van zo'n instelling, waarbij de leerlingen van de basisschool (wat ons betreft de hoogste klas, groep 8) in contact komen met de ouderen die in deze instellingen wonen. Dat kan door de ouderen te interviewen over hun leven (leren ze tegelijkertijd ook nog wat lokale geschiedenis), door met de ouderen spelletjes te spelen (mens-erger-je-niet etc.); door koffie en thee te verzorgen en natuurlijk ook door een middag te verzorgen (bv. Een toneelstukje, een karaoke, een musical etc.). Voorlichtende activiteiten in de basisschool zijn niet voldoende. Je moet doorgaan in het voortgezet onderwijs en niet alleen in het vmbo, maar ook het havo en vwo. De maatschappelijke stage die in de toekomst verplicht wordt zou uitgevoerd kunnen worden in de instellingen voor zorg.

Maar de zorgsector moet niet zitten wachten tot de school naar hen komt; nee ze kunnen zelf ook een actief beleid daarin voeren. Ga naar de scholen toe en haal de scholen binnen in je instelling. Het motto is dan: haal de school in huis!! Of een ander motto: Jongeren ontmoeten ouderen; of Jongeren leren van ouderen en ouderen leren van jongeren. Zo worden twee doelen bereikt. Enerzijds laat je de zorg opsnuiven door jongeren, met andere woorden het imago van de zorgsector zal realistisch worden en anderzijds wek je waarschijnlijk al belangstelling bij jongeren om op termijn te gaan werken in de zorg.

Wij, de auteurs, willen ook vanuit eigenbelang, een bijdrage leveren aan het ombuigen van het negatieve imago naar het positieve imago van werken in de ouderenzorg. Daartoe gaan we in de komende jaren een aantal activiteiten uitvoeren.

Onze eerste bijdrage daarvoor is het portrettenboek verzorgenden. Onder de titel 'Wie zorgt er straks voor mij?' hebben we een portrettenboek verzorgenden samengesteld. In deze portretten vertellen verzorgenden over hun werk, over hun drijfveren en motieven om in de ouderenzorg te werken, over de leuke dingen in het werk, over hun ontmoeting met de ouderen. Het portretten boek is gebaseerd op interviews die met verzorgenden gehouden zijn. In deze interviews wordt duidelijk waarom verzorgenden in de ouderzorg werken en blijven werken.

Waarom werken verzorgenden in de ouderenzorg?

26 enthousiaste verzorgenden zijn geïnterviewd. Zij hebben de kans gehad en genomen om hun verhaal naar voren te brengen. Zij zijn trots op hun werk en willen dat graag aan anderen vertellen en met anderen delen.

In al die interviews hebben de geïnterviewden openhartig verteld over hun jeugd, het gezin waarin zij geboren zijn en opgroeiden, hun schooltijd, hun keuze voor het werk als

verzorgende en het werk zelf. Er zijn verzorgenden geïnterviewd die al tientallen jaren het werk doen, maar ook verzorgenden die nog aan het begin van hun carrière staan. En er is zelfs een verzorgende geïnterviewd die momenteel zelf zorgvrager is. Zonder uitzondering vertelden ze over hun idealen als verzorgenden en ook de discrepantie die er ontstaan is tussen de idealen en de huidige werkuitoefening.

Bijna alle verzorgenden die hun verhaal vertelden hebben zelf gekozen voor het beroep. Zij waren zoals we dat in de psychologie noemen, intrinsiek gemotiveerd. Een enkeling heeft het beroep gekozen 'uit nood', dat wil zeggen door omstandigheden gedwongen moest er een beroep c.q. een opleiding worden gekozen om in het levensonderhoud te voorzien en dat werd min of meer toevallig het beroep van verzorgende. Maar ook deze enkeling heeft plezier in het werk en is er eigenlijk aan 'verslaafd' geraakt.

Alle gesprekken die met verzorgenden gevoerd zijn hebben ons duidelijk gemaakt, dat de ontmoeting van de ene mens met de andere, in dit geval de ontmoeting tussen zorgvrager en zorgverlener, eigenlijk de drijfveer is geweest die hen tot het beroep heeft gebracht en hen nog steeds in staat stelt om het beroep uit te oefenen.

Het gaat de verzorgenden dus niet (alleen) om de verzorgende activiteiten die dagelijks verricht moeten worden, maar het gaat vooral om de omgangsaspecten met de medemens. Het gaat om de werkelijke ontmoeting met die ander. Het gaat om binnen het kader van het verzorgen de ander daadwerkelijk te leren kennen en daardoor een bijdrage te leveren aan de betekenisgeving van het leven van de patiënt. De aandacht die aan de oudere gegeven kan worden, dat maakt het werk van de verzorgende boeiend en zorgt ervoor dat er weer genoeg energie ontstaat om het werk vol te blijven houden en te blijven uitvoeren.

Ontmoeting is het sleutelbegrip binnen de relatie verzorgende – patiënt. Maar wat moeten we ons nu voorstellen bij dit begrip.

Wanneer we de interviews lezen, dan zien we dat ontmoeting voor de verzorgende betekent, dat zij

- de patiënt aandacht kan geven, kortom voldoende tijd heeft voor de intermenselijke contacten en niet alleen robotmatig zorg verleent,
- de patiënt in zijn levensgeschiedenis leert kennen en vanuit die geschiedenis mee gaat lopen in het laatste deel van het leven. Daardoor kan zij ook een bijdrage leveren aan een kwalitatief menswaardig bestaan in die levensfase,
- de patiënt helpt bij het zoeken naar betekenis en zin van de levensfase waarin deze verkeert,
- nabij is bij de patiënt. Kortom er voor de patiënt is wanneer die haar nodig heeft, zowel op lichamelijk, psychisch als sociaal gebied,
- van patiënten houdt en daardoor zich kan inleven en zodoende daadwerkelijk voor die medemens wat kan betekenen,
- patiënten in die laatste levensfase laten lachen en laten ervaren dat die fase nog wel degelijk zin heeft,
- ook in contact kan komen met de naaststaanden van de patiënten, zodat uiteindelijk de kwaliteit van de zorgverlening verhoogd kan worden.

Tegelijkertijd met de zorg wordt lichamelijke zorg verleent. Lichamelijke verzorging en psychisch-sociale begeleiding zijn in de ogen van de verzorgenden niet te scheiden. Tijdens de lichamelijke verzorging vindt de ontmoeting 'automatisch' plaats. Maar daar moeten verzorgenden wel wat voor doen en natuurlijk ook de mogelijkheid binnen de werksituatie krijgen.

Bovenstaande zaken geven de verzorgenden energie om het werk wat ze te doen te blijven doen.

Maar in alle interviews klinkt ook door, dat het steeds lastiger wordt om in het werk die ontmoeting tot stand te brengen. Verzorgenden worden steeds meer beladen met administratief werk, waarvan ze vinden, dat dat niet altijd nodig is. Administratief werk vinden ze zeker niet de essentie van het werk, maar blijkbaar moet het wel gedaan worden, of zoals Joop het zegt:

“Ik heb het gevoel dat ik steeds meer begin te schipperen. Er komen steeds meer dagen waarop ik onvoldoende naar bewoners heb kunnen luisteren omdat ik met allerlei andere dingen bezig ben geweest. Dat is zo onbevredigend. Ik heb dit beroep gekozen, om naast mensen te staan, om werkelijk iets voor ze te kunnen betekenen. Vroeger hadden we een schriftje waar alle bewoners in stonden. Nu kunnen we niet meer zonder een lijvig zorgdossier. De registratie- en verantwoordingscultuur is te ver doorgeschooten. Ik voel aan mezelf dat het steeds meer begint te wringen. Hopelijk komt er tijdig een ommekeer”..

Soms ervaren verzorgenden de spanning en het dilemma tussen wat zij zelf ervaren als verantwoord verzorgen en wat op dit moment de praktijk van de dag is. Marloes heeft dat op een uitstekende wijze verwoord:

“Ik heb iets met mensen. Gezond nieuwsgierig, zullen we het zo noemen? Wie iemand is, wat hij of zij heeft meegemaakt, wat ‘m bezighoudt. Tegenwoordig vraag ik er gewoon naar. Cliënten hoeven het natuurlijk niet te vertellen als ze niet willen. Maar ik vind het fijn om er met hen over te praten. En het doet hen ook goed, merk ik. Door me in te leven in de mensen die ik verzorg, kan ik dichterbij ze komen. En zo kan ik beter voor ze zorgen. Als een demente bewoner bijvoorbeeld onrustig is, is medicatie beslist niet het eerste waar ik aan denk. Voelt ze zich alleen? Zitten haar schoenen misschien niet lekker? Zit haar BH te strak? Het kost wat meer tijd als je het op die manier benadert, maar dat moet dan maar.

Wat niet wil zeggen dat het makkelijk is. Toen ik begon, stonden we met 6 of 7 medewerkers op een afdeling van 30 bewoners, waarvan er een paar in een rolstoel zaten. Nu moeten we hetzelfde werk doen met 4 of 5 medewerkers, terwijl de meeste in een rolstoel zitten. Dat betekent hard doorwerken zonder dat dit de aandacht eronder mag lijden. Een van de spanningsvelden in de zorg. Ik word er wel eens moe van, dat voortdurende geschipper. Voor je het weet, schiet de aandacht erbij in en ren je de bewoners voorbij. “Ik kom straks nog even langs”, roep ik enthousiast. Op weg naar huis realiseer ik me dan dat ik helemaal niet meer bij die bewoner geweest ben. Tegenwoordig werk ik soms gewoon een kwartiertje of een halfuurtje door in m'n eigen tijd. Liever dan dat ik met een rotgevoel op de fiets zit”..

Verzorgenden ervaren het als een uitdaging om nog iets te betekenen voor de patiënten en ze te stimuleren om nog activiteiten te ontplooiën. En dat alles binnen de ontmoeting.

Martijn geeft daarvan een mooi voorbeeld:

“Medewerkers zeiden tegen mij: met die man moet je oppassen. Dat vind ik een interessante opmerking. Dan hoor ik een uitdaging. “Hier valt misschien wat te bereiken” denk ik dan. De man wilde niet in bad. Het lukte met geen mogelijkheid om hem de douche in te krijgen. Hij riep ook dat hij dood wilde en daar deed hij zijn best voor. Heel veel roken en drinken, potten vol zoute drop eten, laxemiddelen gebruiken. Op een dag vroeg ik aan hem: “komt u wel eens buiten”? “Nee, eigenlijk nooit”, zei hij. “Zullen we morgen lekker vroeg onder de douche gaan en dan samen naar buiten gaan?” vroeg ik aan hem. En laat hij daar nou op ingaan. Het voelde als een overwinning”.

Tot slot

Verzorgenden zijn over het algemeen gemotiveerd om hun werk te doen, maar dan wel om de zorg ter hand te nemen. Zij zijn minder content met de administratieve rompslomp van het werk. Zij hebben gekozen om de oudere te verzorgen, om die te ontmoeten en merken dat in

de huidige ouderzorg het steeds lastiger wordt om die kerntaak van de verzorgende naar behoren te kunnen uitvoeren.

Zo doen in al die interviews eigenlijk een appèl op de beleidsmaker om toch vooral die voorwaarden te scheppen die hen in staat stellen om de zorg te geven die de oudere nodig heeft.

En daardoor de samenleving menselijk te houden of nog menselijker te maken.

Bijlage

Persbericht

Nieuw boek schetst inspirerend beeld van het beroep van verzorgende

“Wie zorgt er straks voor mij?” bevat 12 verhalen over verlangen en vertedering, kracht en kwetsbaarheid: verteld door vrouwen en mannen, van alle leeftijden, afkomstig uit diverse culturen en werkzaam in verpleeghuizen, zorgcentra en de thuiszorg. Aan de basis van de verhalen staan vele gesprekken met verzorgenden (in opleiding). Het boek ademt de sfeer van deze gesprekken: hartelijk, openhartig en hartveroverend.

De verhalen in dit boek maken de lezer duidelijk waar het in de zorg om zou moeten gaan: om menswaardigheid en lotsverbondenheid, om het besef dat ieder mens kwetsbaar is, om toewijding en barmhartigheid, om ontmoetingen tussen mensen. Opdat verzorgenden en de mensen die aan hun zorgen zijn toevertrouwd dagelijks zinvolle bladzijden kunnen toevoegen aan het boek van hun leven.

Het boek maakt onderdeel uit van een project onder de gelijknamige titel “Wie zorgt er straks voor mij?” Dit project beoogt een zoektocht naar de vraag wat er werkelijk in de ouderenzorg aan de hand is: Hoe kan het dat er zo’n somber beeld van de ouderenzorg in de samenleving bestaat, terwijl vele duizenden verzorgenden elke dag hun hele ziel en zaligheid in hun werk leggen?

De schrijvers van dit boek zijn hun zoektocht begonnen bij verzorgenden, omdat zij het hart vormen van ouderenzorg. Zij beogen met hun project meer (jonge) mensen te interesseren voor het vak van verzorgende en op die manier het dreigende personeelstekort af te wenden.

De schrijvers hebben een ruime ervaring in de ouderenzorg: resp. als onderwijsdirecteur en hoofd Personeel & Organisatie.

Technische gegevens

Wie zorgt er straks voor mij? Portretten van verzorgenden
door Hans Hoogerheide & Ad de Jongh
ISBN 978-905740-078-0, geb., ca 100 blz, ca € 14,50
Verschijnt april-mei 2008

Meer informatie

Anneke van Schie (Uitgeverij Kavanah)

info@kavanah.nl

Hans Hoogerheide (Mozaïek Advies & Coaching)

mozaiekadviesencoaching@xs4all.nl

Ad de Jongh (Zadkine)

addejongh@home.nl